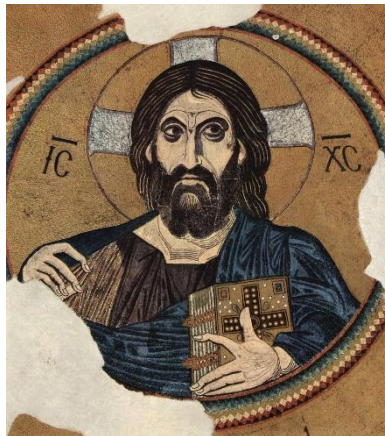

ICONOGRAFIA CRISTIANA: PANTOCRÀTOR

La paraula *Pantocràtor* ve del grec (“*pan*” significa tot i “*kratos*” és poder o potència). Pantocràtor és una imatge del Crist en majestat (Totpoderós, Omnipotent). Se situa generalment a la cúpula del temple o a l’absis central (com a sant Climent de Taüll). Expressa iconogràficament la glòria còsmica del Crist que porta a les seves mans un llibre símbol del destí de tot el que existeix. També s’anomena *Maiestas Domini* (Déu en majestat).

Pantocràtor de Daphni, prop d’Atenes, vers 1100

El Pantocràtor és una icona de la sobirania de Déu. El presenta com a pare omnipotent, en el sentit de la II Epístola de Pau als Corintis (6, 18): *Jo seré un Pare i vosaltres sereu fills i filles. Ho diu el senyor de l’univers.* La imatge vol expressar la singularitat del Déu bíblic que és senyor, principi i fi, de l’univers – i que per això mateix porta a la mà esquerra el llibre de la vida i al costat les lletres alfa i omega (la primera i l’última de l’alfabet grec). L’acció divina és la creació.

En les representacions més antigues el llibre del Pantocràtor està tancat i en les més modernes apareix obert. En les representacions antigues la mà dreta està tancada amb dos dit una mica més oberts per simbolitzar que Crist té dues naturaleses (divina i humana) i en les més modernes el Pantocràtor apareix beneint el món també amb dos dits.

La representació del Pantocràtor és frontal. El Pantocràtor sempre es representa dins una màndorla, per expressar que Déu té una naturalesa diferent a la humana. De fet, representar Déu dins l’ametlla mística (o màndorla) era un recurs pres a les estàtues funeràries romanes que sempre presentaven el difunt dins un cercle per separar-lo dels humans. El Crist en glòria del pantocràtor és el vencedor de la mort, molt lluny del Crist sofrent de la passió.

L’origen del pantocràtor es troba en l’art bizantí, tot i que m’hi ha algun en catacumbes romanes. Quan els cristians de tradició ortodoxa decoren les seves esglésies ho fan seguint un esquema precís. Crist és la imatge central i apareix assegut en un tron, com si fos l’emperador de Bizanci. L’envolten els àngels, segons una jerarquia precisa i després, a sota, hi ha els símbols dels quatre evangelistes (el Tetramorf). A un altre nivell hi ha la Mare de Déu, els sants, etc. L’arquitectura dels temples i la pintura del Pantocràtor volen evocar la unió del cel i de la terra. El Crist del

Pantocràtor sempre duu barba i el cabell llarg mentre el de l'art paleocristià no en duia mai i el cabell era més aviat curt.

Pels volts de l'any 1000 i fins una mica més tard hi havia Pantocràtors en moltes esglésies arreu d'Europa, però el model es va anar perdent amb el canvi dels gustos i per això n'han quedat mostres bàsicament al món ortodox bizantí, als Pirineus catalans i a Noruega. El Pantocràtor de Taüll (una mica anterior al 1123), és una de les grans obres del gènere. El pintor de Sant Climent de Taüll tenia un gran domini del dibuix i va usar una àmplia gama de colors inusualment brillants, amb pigments de molta qualitat, com el blau de lapislàtzuli, que a l'època era molt car. Al Pantocràtor de Taüll la figura de Crist té unes dimensions sobrehumanes en comparació de la resta de components del fresc i la mà dreta resulta exageradament gran, antinaturalista, perquè es vol donar impressió de poder. La màndorla està decorada amb motius geomètrics i la pintura denota un artista amb molt ofici.

A partir de finals del segle XII a França apareix un nou model de Crist, en el canvi de sensibilitat del pas del romànic al gòtic. S'inspira en l'evangeli de sant Mateu i és més humà i menys apocalíptic. S'anomena *Baró de Dolors*; apareix nafrat i mig vestit, com a expressió del Déu que ha mort pels homes. El que es representa al Pòrtic de la Glòria de Sant Jaume de Galícia és dels més antics de la península. Els franciscans, molt especialment, van ser determinants per a l'aparició del nou model iconogràfic.

EXERCICI:

1.- Busca informació sobre el Pantocràtor de Taüll. Observa la decoració de la màndorla, la mà que beneeix, el llibre amb la inscripció "EGO SUM LUX MUNDI" i les lletres alfa i omega de l'alfabet grec: quina interpretació se'n pot fer.

2.- Observa la composició de la figura. La cintura del Crist divideix la imatge en un eix horitzontal: a dalt, les línies de la túnica i el cap fa un triangle equilàter; a baix, els genolls i els peus són un trapezi regular. El cap, la mà (*dextera domini*) i els peus, que als pantocràtors sempre van descalços perquè Crist és una figura espiritual, s'escapen de la màndorla. Quina impressió crua que es volia produir en l'espectador?